

@rhivi, br. 7 (2020.)

ICARUS Hrvatska neprofitna je udruga posvećena istraživanju povijesnog nasljeđa, promicanju dostupnosti arhivskih izvora s pomoću tehnologije te razvoju međuinstitucionalne i međunarodne suradnje na području kulture. Udruga je osnovana 17. kolovoza 2016., a djeluje u zgradi Sveučilišta u Zagrebu. Članica je ICARUS-a (International Centre for Archival Research), konzorcija koji konstantno i snažno podržava arhive i povezanu industriju u savladavanju izazova digitalnog doba (www.icar-us.eu/en).

Udruga od 2017. godine izdaje časopis *@rhivi*. *@rhivi* donose aktualnosti i priče iz međunarodne i domaće arhivske zajednice – projekte i istraživanja, arhivsku praksu i ustanove, nove ideje, javne aktivnosti i događanja. Glavna urednica, doc. dr. sc. Vlatka Lemić, ističe: „Umrežavanje s lokalnim i globalnim suradničkim mrežama, praćenje tekućih projekata, razmjena znanja i dobrih praksi te suradnja s kulturnim, baštinskim, obrazovnim, akademskim, IT i drugim sektorima i različitim korisničkim skupinama – koji se uobičajeno ističu kao temeljne postavke arhivske djelatnosti u digitalnom okruženju – teme su svakog broja *@rhiva*.”

Najnoviji, sedmi broj *@rhiva* izašao je iz tiska u svibnju 2020. godine, netom su počele popuštati mjere za sprečavanje širenja zaraze koronavirusom. Iako pisan u izolaciji, časopis izrazito povezuje arhive sa širom zajednicom i javnošću. U ovom su broju, grupirani u nekoliko većih rubrika, objavljeni članci autora iz Austrije, Bosne i Hercegovine, Finske, Grčke, Hrvatske, Makedonije, Nizozemske, Njemačke i Srbije. Ilustraciju ne samo teritorijalnog nego i institucionalnog umrežavanja stručnjaka pokazuju i vrste institucija u kojima autori rade ili studiraju, primjera radi u Hrvatskoj: Arhiv Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Državni arhiv u Bjelovaru, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci, Gradska knjižnica Vukovar, Institut za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, osnovne škole Vrgorac i Gradac, Udruga za istraživanje, promicanje i zaštitu kulturne baštine Makarskog primorja i Zabiokovlja.

Međunarodna arhivska zajednica

Dva su članka posvećena postojećim suradničkim mrežama: Kerstin Muff, *Projekt Time Machine: Oživljavanje europske povijesti s velikim podacima iz prošlosti*, i Win van Dongen, *International Image Interoperability Framework (IIIF): Nove mogućnosti za arhive*.

Mreža Time Machine obuhvaća više od 14 000 institucija s više od 100 000 profesionalaca u rasponu od stručnjaka za znanost i tehnologiju, akademskih istraživača, povjesničara, znanstvenika s područja kulturnih i društvenih znanosti, humanista, muzealaca, knjižničara, arhivista, genealoga do hobista i zaljubljenika u ovaj projekt. Mreža nastoji spojiti europsku bogatu prošlost i budućnost digitalnih otkrića, stvarajući živi izvor koji omogućuje putovanje ne samo kroz prostor već i kroz vrijeme. IIF je okvir koji arhivima olakšava komunikaciju s *online* korisnicima. Dosadašnji rezultati digitalizacijskih projekata institucija u kulturi objavljuvani su na internetu na mnogo različitih načina, koristeći se raznolikim preglednicima i galerijama slika. Takve raznovrsne metode objavljivanja nisu međusobno povezive što otežava rad istraživača pri korištenju digitalnim zbirkama različitih institucija. Sustav IIF pruža metodu kojom je moguće zaobići ovaj nedostatak koristeći se standardiziranim specifikacijama za izradu alata otvorenog koda za objavu digitaliziranih kolekcija slika. U članku *Prepoznavanje rukopisnog teksta (HTR) kao revolucija arhivskog svijeta* Kaisa Luhta predstavlja model na primjeru velike količine već digitaliziranih dokumenata koji uključuju okružne sudske zapise iz 19. stoljeća Finskog državnog arhiva. Markus Stich u članku *Suvremeni pristup povijesnim izvorima – češko-bavarski suradnički projekt u radu s povijesnim kartama i planovima* donosi podatke o projektu osmišljenom radi povećanja količine izvora dostupnih na portalu www.portafontium.eu te razvoja novih IT alata koji bi poboljšali dostupnost predstavljenih izvora.

Baštinske inicijative i projekti

Benedikt Perak u tekstu *Zbirka i multimedijaska platforma Zaspal Pave* predstavlja platformu koja trenutačno nudi funkcionalnosti pretraživanja, pregledavanja notnih zapisa, preslušavanja melodija i povezanih izvedaba zbirke i omogućuje različite vrste organizacije i pretrage sadržaja po nazivu, području, mjestu nastanka ili tekstu.

Marino Badurina u članku *Audio i fotoarhiv Simić: arhivsko blago u rukama pojedinca* dokazuje da se na području digitalizacije raznovrsnog arhivskog gradiva mogu postići iznimni rezultati ne samo putem institucija nego i velikim trudom pojedinaca. Na internetskoj platformi, koja se stalno nadopunjuje novodigitaliziranim snimkama i novim razgovorima, nalazi se više od tisuću dokumentarnih radio-emisija Dragoslava Simića.

Milena Popović Subić u članku *Mapiranje mjesta sjećanja i kultura sjećanja Novog Sada* daje tri faze pionirskog projekta pokrenutog s osnovnim ciljem afirmiranja i istraživanja kulture sjećanja, njegovanja kritičke kulture sjećanja i istraživanja različitih forma kolektivne memorije grada, posvećenog mapiranju, bilježenju, interpretaciji i prezentaciji različitih lokacija – mjesta kolektivnog sjećanja i komemoracije,

ali i drugih lokacija koje su važne za kulturu sjećanja, kolektivnu memoriju i identitet grada kao cjeline.

Kreativni arhivi

Eleni Papalexioiu i Avra Xepapadakou u tekstu *Stvaranje arhiva suvremenih izvedbenih umjetnosti – Arhiv Romea Castelluccija i kazališne skupine Societas Raffaello Sanzio* donose rezultate velikog istraživačkog projekta čija je svrha zaštita i promocija arhiva poznate talijanske kazališne skupine Societas Raffaello Sanzio i njezinih članova Claudije Castellucci, Romea Castelluccija i Chiare Guidi. Projekt uz zaštitu, obradu i digitalizaciju arhiva, uključuje i stvaranje *online* baze podataka za promociju umjetničkog rada Societas Raffaello Sanzio. Baza pruža višestruke mogućnosti razvrstavanja, usporedbe i filtriranja podataka, omogućuje složeno pretraživanje prema vrsti djela, umjetniku, vremenu ili po festivalu, mjestu, kazalištu.

Jelena Čupić i Susanne Göttlich u tekstu *„Arhiv sadašnjosti” – multimedijaska zbirka Sveučilišta za glazbene i izvedbene umjetnosti u Grazu* ističu izazov projekta koji kombinira znanstveno relevantno arhivsko gradivo i multimedijisku zbirku. Treba ispuniti ne samo kriteriji „digitalne ere” već i suvremene akademske i istraživačke standarde. Budući da je ideja projekta stvoriti jedinstvenu europsku mrežu ili platformu suvremene glazbe, autorice pozivaju sve zainteresirane za suradnju.

Ariana Novina u članku *Arhiv Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu* opisuje povijest i gradivo ovoga specijaliziranog arhiva koji posjeduje gradivo od posebno-ga povijesnog i kulturnog značaja Akademije utemeljene 1907. godine.

Arhivi i zajednica

U ovoj su rubrici dva članka, oba posvećena topotekama: Alexander Schatek, *Topoteka – dostupna svima* i Vedrana Lugić i Tihomir Marojević, *Topoteka Vinkovačke jeseni u virtualnom arhivu Branko Radonić: „Vrgorac nekad”: virtualni čuvar povijesti starog Vrgorca, njegovih priča, ljudi i lokalnog identiteta*.

Topoteka je najmlađa ICARUS-platforma, alat za stvaranje mrežnih arhiva lokalne povijesti i/ili teme s ciljem poticanja čuvanja, istraživanja i promicanja lokalne baštine. Proteklih je godina diljem Europe pokrenuto više od 350 topoteka: u Austiji, Mađarskoj, Češkoj, Hrvatskoj, Njemačkoj, Italiji, Estoniji, Finskoj, Rumunjskoj, Švedskoj, Švicarskoj i Španjolskoj. Ove su mrežne zbirke povećale vidljivost lokalnih zajednica na regionalnom i nacionalnom području, potaknule brojne aktivnosti i programe te pomogle u promociji kulturnih i drugih manifestacija i povijesnih specifičnosti pojedinih područja. U platformu se mogu uključiti svi zainteresirani i postati vidljiv dio zajedničke europske priče.

Digitalizacija u arhivima

Senad Ađulović u članku *Digitalizacija osobnih fondova u Državnom arhivu u Bjelovaru* i Nikica Tasevska u tekstu *Digitalizacija fonda Pravoslavna parohija Carev Dvor – Prespa* opisuju rad na digitalizaciji i digitalizaciju arhivskog, knjižnog i muzejskog gradiva koji istraživačima smanjuje troškove i vrijeme, omogućuje pregled gradiva s pomoću društvenih mreža, portala i internetskih stranica, a izvorno gradivo štiti.

Digitalizirana baština

Borivoj Čalić, Eleonora Đekić i Jelena Miškić u radu *Virtualna izložba „Parižanin s Vuke” Gradske knjižnice Vukovar* ponosno ističu kako je izložba 2018. godine osvojila prvu nagradu na natječaju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu „Baština na mreži: izradi virtualnu izložbu u NSK”. Posebna je kvaliteta virtualne izložbe činjenica da je riječ o otvorenom projektu koji se može mijenjati, preoblikovati i doradivati, a svakom korisniku daje priliku za daljnje i detaljnije istraživanje ne samo Andrićeva života i rada nego i ozračja vremena u kojem je živio i djelovao.

Ivana Čadovska, Dragana Koljenik i Ivona Milovanović u tekstu *Digitalni laboratorij NSK – makerspace kultura u knjižnicama* naglašavaju novost, novi Digitalni laboratorij koji je službeno otvorio svoja vrata 21. siječnja 2020. Laboratorij će se razvijati kao *makerspace* – fizički i virtualni prostor za upoznavanje, kreativno korištenje, učenje te eksperimentiranje s novim digitalnim tehnologijama, kao mjesto susreta entuzijasta i kreativaca, ali i mjesto za stručno usavršavanje i provođenje raznih aktivnosti svih sudionika iz područja obrazovanja, kulture, znanosti i umjetnosti.

Događanja

U ovoj su rubrici opisane dvije radionice i jedna međunarodna konferencija u tekstovima Ivana Huljeva *Digitalizacija fotografija – što, kako i zašto?*, Jasmina Jajčevića *Arhivski dan Tuzla 2019.* te Sunčane Franić *Edukacijska radionica „Building Digital Skills and Literacies for Museums and Digital Archives”*.

U zadnjoj rubrici Novosti najavljene su aktivnosti ICARUS-a tijekom 2020. godine. Uz sadržaj i impresum u časopisu su navedene kratke biografije i fotografije autora članaka.

@rhivi su vizualno i taktilno lijep i ugodan časopis. Tisak je višebojan, na papiru za umjetnički tisak, formata A 4. Oblikovanje je profesionalno, članci su opremljeni fotografijama i ilustracijama, grafovima, skeniranim dokumentima, istaknutim po-

veznicama. Sadržaj objavljenih brojeva *@rhiva* dostupan je na internetskoj stranici Udruge www.icarushrvatska.hr, kao i na Hrčku, portalu hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa (hrcak.srce.hr).

Živana Hedbeli